

Sygn. akt IV CSK 443/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Janiszewska (przewodniczący)
SSN Joanna Misztal-Konecka (sprawozdawca)
SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z powództwa W. Spółki Akcyjnej w W.
przeciwko I. D.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 22 marca 2019 r.,
skargi kasacyjnej pozwanego
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 8 maja 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od I. D. na rzecz W. Spółki Akcyjnej w W. kwotę 2700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W. Spółka Akcyjna w W. dochodziła od I. D. na swoją rzecz kwoty 122 163,80 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu i kosztami procesu, roszczenie swoje opierając na przepisach art. 415 k.c. i art. 422 k.c.

Wyrokiem z dnia 5 października 2016 roku Sąd Okręgowy w Ł. uchylił nakaz zapłaty wydany w sprawie i zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 30 540,90 zł wraz z odsetkami, ustalając, że do tej kwoty pozwany odpowiada solidarnie z W. K., który prawomocnym wyrokiem karnym, na mocy art. 46 § 1 k.k., zobowiązany został do naprawienia w całości szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonej firmy W. S.A. w W. kwoty 976 486,71 zł. Dalej idące powództwo Sąd Okręgowy oddalił i rozstrzygnął o kosztach.

Wyrokiem z dnia 8 maja 2017 roku, wydanym w sprawie I ACa (...), Sąd Apelacyjny w (...), na skutek apelacji obu stron od wyroku Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 5 października 2016 roku, sygn. akt I C (...):

I. zmienił zaskarżony wyrok w całości w ten sposób, że:

a) utrzymał w mocy nakaz zapłaty z dnia 15 października 2014 roku, wydany przez Sąd Okręgowy w O. (sygn. akt I NC (...)) z tym, że w zakresie należności głównej, tj. kwoty 122 163,80 zł zastrzegł solidarną odpowiedzialność pozwanego I. D. z W. K., zobowiązanym do naprawienia szkody na rzecz powoda w kwocie 976 486,71 zł wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 7 kwietnia 2014 roku (sygn. akt II AKa (...));

II. oddalił apelację pozwanego;

III. zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 8 632 zł tytułem zwrotu kosztów instancji odwoławczej, w tym 4 050 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny podzielił w całości ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy, a zwłaszcza ustalenia w zakresie stanu świadomości pozwanego, w tym w szczególności co do nielegalnego sposobu nabycia towaru. Sąd Okręgowy ustalił zaś, że przed Sądem Okręgowym w Ł. jako Sądem I instancji toczyło się

postępowanie II K (...) między innymi przeciwko oskarżonym W. K., M. P., J. D. i I. D. w sprawie popełnienia przestępstwa na szkodę W. Spółki Akcyjnej w W. Oskarżony I. D. wyrokiem Sądu I instancji został uznany za winnego tego, że w dniach 25 maja 2011 roku i 9 czerwca 2011 roku w S., działając z chęci osiągnięcia korzyści majątkowej oraz z góry powziętym zamiarem w krótkich odstępach czasu pomógł w zbyciu przywłaszczonej uprzednio folii przez W. K., wiedząc, że pochodzi ona z przestępstwa, przyjął, a następnie zbył za cenę niższą od fakturowanej na szkodę W. S.A. w W. z dostaw z 25 maja 2011 roku z faktury nr (...) wartości 42 422,40 zł, z 9 czerwca 2011 roku i z faktury nr (...) wartości 122 163,80 zł, tj. mienie o łącznej wartości 164 586,20 zł, tj. czynu z art. 291 § 1 K.k. w zw. z art. 12 K.k. i wymierzył mu karę 100 stawek dziennych grzywny ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 50 zł. Wyroki skazujące zapadły również wobec W. K. i J. D., przy czym na mocy art. 46 § 1 k.k. względem wszystkich tych oskarżonych orzeczono obowiązek częściowego naprawienia szkody na rzecz pokrzywdzonej W. S.A. w W. Oskarżony M. P. został uniewinniony od popełnienia zarzucanych mu czynów. W wyniku apelacji oskarżonych Sąd Apelacyjny w (...) w sprawie II AKa (...) zmienił wyrok wobec oskarżonych J. D. i I. D. w ten sposób, że z opisu czynu wyeliminował „działając z chęci osiągnięcia korzyści majątkowej oraz z góry powziętym zamiarem” i „wiedząc, że pochodzi ona z przestępstwa” oraz ustalił, że oskarżeni na podstawie towarzyszących okoliczności, powinni i mogli przypuszczać, że pochodzi ona z przestępstwa, i przypisany oskarżonym czyn zakwalifikował z art. 292 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. Ponadto uchylił wobec tych oskarżonych obowiązek naprawienia szkody, jednocześnie na mocy art. 46 § 1 k.k. zobowiązał W. K. do naprawienia szkody w całości poprzez zapłatę na rzecz W. S.A. w W. kwoty 976 486,71 zł.

Sąd Okręgowy ustalił, że powódka prowadzi sprzedaż artykułów do produkcji rolniczej. Dostarcza ona towar rolnikom, jako odbiorcom bezpośrednim oraz dystrybutorom produktów, tzw. dilerom w ramach zawartych umów. Jednym z dystrybutorów był M. P. prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą F.U.H. M. w B. M. P. W. K. był pracownikiem powoda. Zajmował się pozyskiwaniem klientów oraz zamówieniami na towary. Zamawiał towary między innymi na rzecz dilera M. P. Akceptowaną praktyką było, że W. K., zamawiając towar w W. S.A. na

rzecz M. P., czynił to nawet przy braku potwierdzenia z jego strony, sam od razu wskazywał miejsce dostawy inne niż magazyny dystrybutora. Po pewnym czasie okazało się, że W. S.A. dysponuje niekompletną dokumentacją dotyczącą zamówień od M. P., brakowało faktur, dowodów WZ oraz nie dokonano płatności. Następnie zwrócono się do M. P. o potwierdzenie i akceptacje zamówień towaru.

W dniu 9 czerwca 2011 roku W. K. zamówił na rzecz firmy M. P. towar objęty fakturą nr (...) z 9 czerwca 2011 roku w postaci 120 sztuk folii R. 750 po 313,65 zł za sztukę, 80 sztuk siatki E. do owijania po 307,50 zł za sztukę, 240 sztuk folii A. 500 po 249,69 zł, tj. towar za łączną kwotę 122 163,60 zł. Towar objęty tą fakturą został dostarczony do I. D.. I. D. wyraził zgodę na przyjęcie tego towaru na prośbę J, D. Wiedział, że towar można kupić o 25-30% taniej. Część folii kupił na własne potrzeby, część została sprzedana innym rolnikom za cenę ustaloną przez J, D.. Pieniądze ze sprzedaży towaru odebrał J. D. Za sprzedany towar nie były wystawiane faktury ani żadne pokwitowania. Faktura nr (...) nie została ujęta w rejestrze sprzedaży za czerwiec 2011 roku przez M. P. Sąd Okręgowy uznał, że pozwany zdawał sobie sprawę, że został wyrządzony czyn niedozwolony, w wyniku którego została wyrządzona szkoda, tj. był on świadomy tego, że towar, który przyjął na swoją posesję, który częściowo sam kupił oraz zbył innym rolnikom nie pochodził z legalnego źródła, w związku z tym był on świadomy, że po stronie innego podmiotu zaistniała szkoda: pozwany przyjął towar w dużej ilości, który był sprzedawany po cenie niższej od ceny fakturowanej i obowiązującej na rynku. Mimo, że towar został przewieziony samochodami powoda oraz oryginalnie zapakowany, pozwany nie kwitował jego odbioru, nie wystawiano za niego żadnych dowodów zapłaty. Nadto jako osoba prowadząca działalność rolniczą wiedział jakie są ceny obowiązujące na rynku oraz jakie są procedury związane z zakupem rzeczy do produkcji rolnej. Pomimo nieprowadzenia punktu sprzedaży przyjął od J. D. cały towar na swoją posesję, który następnie odsprzedawał innym rolnikom. Pozwany świadomie podjął ryzyko i zgodził się na uczynienie ze swojej posesji swego miejsca handlu. Miał on świadomość, że zarówno ilość produktu, jego cena, okoliczności dalszej odsprzedaży, wskazują na jego nielegalne pochodzenie.

Sąd Apelacyjny, przyjmując za własne powyższe ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy, uznał za bezzasadne zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. i art. 11 k.p.c. w istocie skierowane przeciwko pogładowi Sądu Okręgowego co do zakresu związania sądu cywilnego wyrokiem skazującym wydanym w postępowaniu karnym. W ocenie Sądu Apelacyjnego prawidłowe jest stanowisko zarówno co do tego, że prawomocne skazanie pozwanego za czyn popełniony nieumyślnie (paserstwo z art. 292 k.k.) nie wyklucza poczynienia przez sąd cywilny ustaleń co do umyślności działania pozwanego, jak też co do tego, że pojęcie świadomości z art. 422 k.c. należy interpretować szerzej niż pojęcie umyślności. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, bazując na literalnej treści art. 422 k.c. nie jest właściwe utożsamianie winy umyślnej i świadomości, bowiem gdyby intencją ustawodawcy było powiązanie odpowiedzialności sprawcy jedynie z winą umyślną, wyraziłby to wprost w przepisie; co więcej, art. 422 k.c. stanowi samodzielną podstawę odpowiedzialności deliktowej za zachowanie polegające na świadomym skorzystaniu z wyrządzonej drugiemu szkody, z czego można wnioskować, iż przepis ten sam w sobie stanowi o bezprawności takiego zachowania.

Sąd Apelacyjny uwzględnił apelację powoda, uznając, że zakres odpowiedzialności pozwanego - pasera wytycza nie wartość przyjętego mienia pochodzącego z przestępstwa, lecz wartość uzyskanej korzyści. Tym niemniej Sąd Apelacyjny nie zaaprobował stanowiska Sądu I instancji, iż pozwany winien odpowiadać jedynie za 25% wartości towaru ujawnionej na fakturze, tj. za taką część, jakiej nie zapłacił właściwemu sprzedawcy. Okolicznością bezsporną było, że pozwany przyjął na swoją posesję całość towaru. Stąd zdaniem Sądu Apelacyjnego, jeśli realna korzyść pozwanego miałaby być niższa niż wartość, na jaką opiewała faktura, winien on tę okoliczność udowodnić, ale obowiązkowi temu nie sprostał. Ciężar dowodu zaś w zakresie uwolnienia się od odpowiedzialności spoczywał właśnie na nim.

Sąd Apelacyjny nie uwzględnił też zgłoszonych przez pozwanego zastrzeżeń co do zastosowania względem niego art. 441 § 1 k.c., zauważając, że przyjęta formuła solidarnej odpowiedzialności została zastrzeżona w istocie na korzyść

pozwanego, bowiem oznacza ona zwolnienie go z obowiązku świadczenia w zakresie, w jakim należność zostanie uregulowana przez sprawcę.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiódł pozwany, zaskarżając go w całości. Skarżący postawił zarzuty naruszenia art. 11 k.p.c., art. 422 k.c. i art. 441 § 1 k.c., domagając się uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, jak też zasądzenia zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powód domagał się - w przypadku przyjęcia skargi do rozpoznania - jej oddalenia i zasądzenia od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie.

1. Stosownie do art. 398¹³ § 1-2 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozagę nieważność postępowania. W postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne powołanie nowych faktów i dowodów, a Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Oznacza to, że postępowanie kasacyjne nie jest postępowaniem merytorycznym, lecz mającym na celu skontrolowanie legalności zaskarżonego orzeczenia. W konsekwencji takiego stanu rzeczy, wywody skarżącego pozostające w sprzeczności z ustaleniami faktycznymi sądu drugiej instancji i oparte na jego własnej wersji stanu faktycznego muszą być przez Sąd Najwyższy pominięte.

2. Centralnym zarzutem stawianym w skardze kasacyjnej jest zarzut naruszenia art. 11 k.p.c. poprzez błędne, w ocenie skarżącego, przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że wydanie wobec pozwanego prawomocnego wyroku skazującego za przestępstwo popełnione nieumyślnie nie wyklucza poczynienia przez sąd cywilny mniej korzystnych ustaleń faktycznych.

3. Zgodnie z art. 11 zd. 1 k.p.c., który znajduje zastosowanie w niniejszym postępowaniu, ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego

wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiązą sąd w postępowaniu cywilnym. W orzecnictwie wyjaśniono, że przepis art. 11 k.p.c., mający charakter procesowy, nie reguluje i nie przesądza kwestii odpowiedzialności cywilnej. Istota związania skazującym wyrokiem karnym polega jedynie na tym, iż sąd cywilny, ustalając stan faktyczny sprawy, nie może pominąć czynu opisanego w sentencji karnego wyroku skazującego. O skutkach cywilnoprawnych wynikających z czynu objętego prawomocnym wyrokiem skazującym decyduje cywilne prawo materialne. Za utrwalone uznać należy też stanowisko, że związanie prawomocnym wyrokiem karnym dotyczy ustalonych w nim znamion przestępstwa i okoliczności jego popełnienia, natomiast okoliczności wykraczające poza te elementy stanu faktycznego nie są wiążące w sprawie cywilnej. Skazanie za przestępstwo umyślne wyłącza, w świetle art. 11 k.p.c., możliwość ustalenia przez sąd w sprawie cywilnej braku umyślności działania sprawcy, natomiast skazanie za przestępstwo nieumyślne nie wyłącza ustalenia, że sprawca działał umyślnie (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 1983 r., III CZP 14/83, OSNCP 1983/11/168; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 1984 r., III CZP 71/83, OSNCP 1984/8/133; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2005 r., III CK 642/04, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2016 r., III CSK 267/15, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2015 r., II CSK 363/14, niepubl.).

4. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym sprawę w pełni podziela stanowisko, że świadomie korzysta z wyrządzonej drugiemu szkody (art. 422 k.c.) ten, kto wie, że odnosi korzyść z cudzego czynu niedozwolonego (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 2017 r., III CZP 89/17, OSNC 2018/10/96). Artykuł 422 k.c. stanowi szczególną podstawę odpowiedzialności osoby korzystającej z wyrządzonej drugiemu szkody w takim zakresie, w jakim zachowanie korzystającego nie stanowi bezpośredniego naruszenia dóbr poszkodowanego. Odpowiedzialność za świadome skorzystanie ze szkody wyrządzonej drugiemu odbiega od ogólnych reguł przyjętych w prawie odszkodowawczym; chodzi tu o odpowiedzialność osoby, której czyn niedozwolony może nie pozostawać w żadnym związku przyczynowym ze szkodą wyrządzoną poszkodowanemu, a mimo to odpowiada ona za czyn własny. „Świadomość” korzystania z cudzej

szkody oznacza wiedzę o korzystaniu z wyrządzonej drugiej szkody. W tym sensie wymagana jest świadomość w postaci wiedzy w ujęciu pozytywnym, a nie wystarczy zarzucalny brak określonej wiedzy, a ponieważ są to elementy stanu faktycznego, uwzględnienie powództwa odszkodowawczego zależy od wykazania tych okoliczności wszelkimi dostępnymi środkami dowodowymi. W tym zakresie pomocne mogą być zwłaszcza ustalenia dotyczące liczby przyjętych rzeczy, ich cena oraz okoliczności odprzedaży.

Reasumując, samodzielnemu ustaleniu w postępowaniu cywilnym okoliczności wypełniających przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej z tytułu czynu niedozwolonego z art. 422 k.c., który jednocześnie stanowi występpek, nie stoi na przeszkodzie wydanie prawomocnego wyroku karnego skazującego za przestępstwo nieumyślne z art. 292 k.k. Ustalenie świadomości skazanego za przestępstwo nieumyślne pozostaje w zgodzie z art. 11 k.p.c., nie podważa bowiem faktu skazania. Artykuł 11 k.p.c. pozwala sądowi czynić w postępowaniu cywilnym ustalenia zmierzające do określenia rzeczywistej odpowiedzialności sprawcy. Nieumyślność sprawcy określona w skazującym wyroku wydanym w postępowaniu karnym stanowi w takim wypadku minimum tego, czym sąd w postępowaniu cywilnym jest związany.

5. Niezależnie od powyższych uwag, wskazać trzeba, że fundamentalna dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy kwestia świadomości (po stronie pozwanego) uzyskania korzyści z przestępstwa należy do kategorii faktów i stanowi element stanu faktycznego, a zatem argumenty skarżącego skierowane na samodzielne podważenie tego ustalenia, uchylają się spod kontroli kasacyjnej wobec treści art. 398³ § 3 k.p.c. oraz art. 398¹³ § 2 k.p.c. Stan faktyczny ustalony przez Sąd drugiej instancji wyklucza przyjęcie, że pozwany nie miał świadomości, że przyjmuje folię pochodzącą z czynu zabronionego.

6. Bezzasadny jest również zarzut naruszenia art. 441 § 1 k.c., stosownie do którego jeżeli kilka osób ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym, ich odpowiedzialność jest solidarna. Przepis ten ma charakter bezwzględnie wiążący i stanowi normatywną podstawę solidarności wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za delikt. W konsekwencji obejmuje on również

przypadek, w którym odpowiedzialność ponosi sprawca i osoba, która skorzystała ze szkody (art. 422 k.c.) (tak też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2008 r., II CSK 234/08, niepubl.).

7. Stosownie do wyniku postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 § 1 i art. 99 k.p.c. oraz na podstawie § 2 pkt 6 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie orzeczono o kosztach postępowania kasacyjnego.

8. Wobec braku podstaw do uwzględnienia skargi kasacyjnej na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

jw